

Portræt af 5. klasse Januar 2007

Børnerådet

Portræt af 5. klasse 2007

Børnerådet har etableret et Børne- og Ungepanel, som besvarer rådets spørgeskemaer via internettet. Panelet udgør et repræsentativt udsnit af danske børn og består aktuelt af ca. 1100 elever fra 51 5.klasser fra hele landet.

Panelet besvarer 3-4 gange årligt spørgeskemaer over internettet, hvilket giver Børnerådet et indblik i børnenes oplevelser og holdninger; et børneperspektiv på relevante problemstillinger og emner. (Læs mere i metode-appendikset)

Kun et begrænset udsnit af datamaterialet er i denne rapport gengivet i tabelform. Det er muligt at få udleveret bilag med relevante tabeller og statistiske test ved henvendelse til Børnerådets sekretariat.

Portræt af 5. klasse 2007**Tekst og analyse**

Kia Ditlevsen, Børnerådets sekretariat

Kvalitative interviews

Marie-Louise Stouenborg

og Kia Ditlevsen, Børnerådets sekretariat

Udgiver

Børnerådet

Vesterbrogade 35A

1620 København V

Tlf.: 3378 3300

E-mail: brd@brd.dk

www.brd.dk

Grafisk design

Oktan, Peter Waldorph

Tryk

Socialministeriet

ISBN: 978-8-790946-41-8

I. oplag januar 2007

500 eksemplarer

Rapporten kan downloades fra,

eller bestilles på, www.brd.dk

Rapporten er gratis. Dog betales ved
forsendelse et ekspeditionsgebyr på 20 kr.,
og porto, hvis den overstiger 15 kr.

Indhold

Forord / 7

Undersøgelsens resultater / 9

Emne 1/ 5. klasse beskriver sig selv

Selvfortællingen: Socialitet og aktivitet / 11

Tanker om fremtiden / 13

Børnenes interesser / 16

Det gode børneliv: Nære relationer og medindflydelse / 16

Opsamling / 18

Emne 2/ Familielivet og tiden i hverdagen

En god familie / 19

Hverdag i familien / 20

Stressede forældre i familien / 22

Børnenes oplevelse af tid / 23

Opsamling / 24

Emne 3/ Fritiden og det sociale liv i 5.klasse

Fritiden: Venner og alsidige aktiviteter / 27

Vennerne / 28

Udseende og social inklusion / 30

Socialt pres, individuelle valg og forbrug / 32

Opsamling / 34

Metode-appendiks / 35

Appendiks om mobning / 37

Forord

Denne rapport er resultatet af den første undersøgelse i Børnerådets nyetablerede Børne- og Ungepanel. Panelet består af ca. 1100 elever fra 5. klasse fra skoler i hele Danmark.

I Børnerådet vil vi gerne vide mere om, hvordan børn oplever livet. Hvordan er det at være barn i 5. klasse, hvad kan børnene lide, hvad er vigtigt for dem, hvad laver de og hvordan har de det? Det har vi spurgt Børnerådets Børne- og Ungepanel om i et spørgeskema, som er besvaret over internettet. Efterfølgende har vi bedt elever fra fire forskellige skoler uddybe besvarelserne i en række fokusgruppeinterviews.

Samlet set har undersøgelsen givet os ny og spændende viden om, hvordan børn oplever deres hverdag, liv og interesser i Danmark i 2006. Det er denne viden vi præsenterer her, og Børnerådet håber, at rapporten vil bidrage til en nuanceret forståelse af, hvad børn selv synes er vigtigt for et godt børneliv.

Undervejs i undersøgelsen har vi haft godt samarbejde og givende samtaler med parter, som har en særlig interesse i udvalgte dele af børnelivet. Således bidrager denne undersøgelse til DR's anti-mobbekampagne "Attention Mobning" med en status over mobningen i 5.klasse, som er vedlagt denne rapport som appendiks. Familie- og Arbejdslivskommissionens kommende afrapportering om bedre balance mellem arbejde og familieliv inddrager ligeledes denne undersøgelses resultater vedrørende børns oplevelser af travle familier og stressede forældre. Vi har været glade for samarbejdet og inspirationen - og for at kunne bidrage med børnenes perspektiv.

Et portræt af en børnegeneration er et ambitiøst mål, og denne rapport dækker heller ikke alle aspekter. Vi har valgt at fokusere på tre spor: Børnenes selvbeskrivelse og værdier, deres hverdags- og familieliv med fokus på tid, og det sociale liv børnene imellem. Rapporten er ind delt i tre dele, som kan læses enkeltvis og som hver især belyser ét af de tre tematiske spor.

Tak til alle de børn, som har hjulpet os undervejs i denne undersøgelse, og en særlig tak til børnene i Børne- og Ungepanelet, som har delt deres erfaringer, oplevelser og meninger med os. Vi er glade for at have lært dem bedre at kende.

Charlotte Guldborg
Børnerådets formand

Med børnenes egne ord

Som supplement til spørgeskemaundersøgelsen har vi gennemført fokusgruppeinterviews med fire elevgrupper fra fire forskellige skoler. Grupperne bestod alle af to drenge og to piger. To af børnene har en anden etnisk baggrund end dansk. I rapporten har vi indarbejdet citater fra de fire interviews.

På Skole 1 snakkede vi med Sille, Ann, Tobias og Viktor¹.

På Skole 2 snakkede vi med Tine, Marie, Jens og Nikolaj.

På Skole 3 snakkede vi med Søren, Felix, Sabina og Line.

På Skole 4 snakkede vi med Anders, Oliver, Signe og Amalie.

¹ Alle de interviewede børn er anonymiserede. Se mere i metode-appendikset.

Undersøgelsens resultater

Danske børn i 5.klasse er sociale og meget orienterede mod venner og familie.

De vigtige ting

Flest børn mener, at gode venner og en glad og sød familie er det vigtigste for et godt børneliv. De nære relationer og indflydelsen på egen hverdag er afgørende for dem.

Deres fremtidsforestillinger og ideer om et godt liv knytter sig ligeledes til det nære. De vil gerne have en familie, et godt job, tid, hus og bil, når de bliver voksne. Drømmen om berømmelse fylder derimod ikke meget.

Venner og familie er betydningsfulde i børnenes hverdag, og de værdsætter tiden med dem. Gode venner kan man snakke med og stole på, og de respekterer en som man er, mener børnene. Vennerne er også vigtige for barnets identitet. Børnenes selvfortælling relaterer sig i høj grad til vennerne, og til den måde de er på overfor disse.

Fritiden og sporten

Fritidsinteresserne og især sport er ligeledes med til at beskrive ens personlighed, mener børnene. Forbrugsrelaterede kendetegn er en del af deres bevidsthed, men ikke nær så vigtige i deres fortælling om sig selv, som deres aktiviteter og sociale relationer.

Sport fylder i det hele taget meget i børnenes liv – det er den absolut mest populære fritidsinteresse, og et job indenfor sporten er den mest valgte fremtidsdrøm. Sport dyrker mange også i fritiden.

Fritidslivet er præget af, at informationsteknologisk udstyr er en selvfølgelig del af børnenes hverdag, aktiviteter og sociale fællesskaber. Men selvom computeren er en af deres store interesser – 9 ud af 10 har en mobiltelefon og knap halvdelen har en profil på en chatside – udraderer det 'nye' ikke mere 'traditionelle' børneaktiviteter. Børnene læser, leger, går ture, spiller computer, ser film og fjernsyn, SMS'er, er sammen med venner og familie og dyrker sport.

Udseende, forbrug og popularitet

Ligesom 5. klasseleverne mener, de beskrives bedst gennem deres aktiviteter og sociale relationer, mener de ikke, at man kan vurdere andre på udseende eller forbrug. Ens personlighed og væremåde afgør, om man er populær og socialt inkluderet, siger de; det er ikke vigtigt, hvordan man ser ud, eller hvilke ting man har.

Samtidig er der imidlertid en tendens til, at de, der føler sig sikre på deres sociale position, også oplever at se ud på en 'rigtig måde'. Børnenes fællesskaber har bestemte afgrænsninger for acceptabel adfærd og fremfærd, hvoraf nogle knytter sig til børnenes ydre fremtoning og forbrug. Det var afgørende for de interviewede børn at markere deres individualitet og selvstændighed indenfor fællesskabets rammer – at være noget særligt.

Familie-ønsker: Nærvær og samvær

En god familie bruger tid sammen, mener de interviewede børn. Familien snakker, hygger og laver sjove ting – både udflugter og afslappet hjemmehygge med fx spil.

En tredjedel af børnene synes tit, at en eller flere af deres forældre er stressede, og den stress smitter af på børnenes oplevelse af deres egen og familiens tid - flere synes, at deres familie har travlt, og at de mangler tid i hverdagen. Stressede forældre går ud over familiens gode tid sammen.

Tid er ikke bare tid for børnene, og oplevelsen af familiens tid sammen afhænger ikke bare af mængden. Børnene ønsker prioriteret tid sammen med deres forældre i hverdagen – at forældrene er nærværende og fokuserede og tager sig tid til at lege, hygge og snakke.

Emne I/ 5. klasse beskriver sig selv

BAGGRUND

Alle børnene, der deltog i denne undersøgelse, går i 5. klasse og er 10-12 år, langt de fleste 11.

72 % af børnene lever i en traditionel kernefamilie sammen med begge deres forældre, 26 % bor i andre familietyper sammen med den ene af deres forældre eller skiftevis hos begge.

1 % bor ikke sammen med nogen af deres forældre. Der er lidt flere af børnene i denne undersøgelse som bor sammen med begge deres forældre, end blandt alle danske børn mellem 10 og 12 år².

21 % af børnene har en eller to forældre, som ikke er født i Danmark, og 6 % er selv født i et andet land.

Én ting er de faktuelle oplysninger, noget helt andet er, hvordan det opleves at være et barn i 5. klasse i 2006. Hvordan børnene ser sig selv, og hvilke holdninger og interesser de har. Svar på disse spørgsmål afsøges i det følgende, som tegner et billede af børnegenerationen med fokus på dens selvbeskrivelse, fremtidsdrømme, interesser og dens perspektiv på et godt børneliv.

Selvfortællingen: Socialitet og aktivitet

Vi har spurgt børnene, hvordan de ville beskrive sig selv, og tabel A.1 viser, hvordan børnene har valgt blandt en række egenskaber. De fem mest valgte karakteristika fortæller om det enkelte barn i relation til andre, samt om fritidsaktiviteter.

Børnenes selvfortælling giver et billede af, hvad de føler, beskriver dem selv, men også af hvordan de gerne vil fremstå overfor andre.

Børnene mener, at deres venner, og den måde de er på i forholdet til dem, siger noget om, hvem de er som personer. Derfor indgår det at have venner, være en god kammerat og god at snakke med i ca. 85 % af børnenes selvbeskrivelser. Den sociale identitet er en del af deres individuelle identitet.

Derudover mener langt størstedelen, at deres fritidsinteresser er med til at definere dem – de ting, de gør, er vigtige for, hvem de er.

Tre ud af fire børn ville fortælle om sig selv, at de er gode til sport. Sporten er også den

² Se mere om repræsentativiteten i Metode-appendikset.

absolut mest populære fritidsinteresse for børnene og en meget væsentlig del af det sociale liv børnene imellem. Sporten og fritidsinteresserne viser sig på mange måder at være vigtigere end forbrugsrelateret samhørighed og udseende, når børnene fortæller om både sig selv og om de fællesskaber de indgår i. 'Smart tøj' og 'seje ting' ville knap halvdelen af børnene lade indgå som en del af deres selvfortælling, som det ses i tabel A.I. Materielle statussymboler spiller således en sekundær rolle i børnenes verden, mens den kollektive og sociale identitet prioriteres højere.

TABEL A.I *Hvordan vil du beskrive dig selv overfor andre børn, som du ikke kender?
(De måtte vælge alle de karakteristika, de følte beskrev dem)*

1	At jeg er en god kammerat	86 %
2	Ville fortælle om fritidsinteresser	85 %
3	At jeg er god at snakke med	85 %
4	At jeg har mange venner	85 %
5	At jeg er god til sport	74 %
6	At jeg er god til at finde på ting	64 %
7	At jeg er kreativ	63 %
8	Ville sige, at jeg er sjov	50 %
9	At jeg har smart tøj	49 %
10	At jeg ved mange ting	47 %
11	At jeg har mange seje ting	42 %
12	At jeg er stærk	40 %
13	At jeg er lidt stille	40 %
14	At jeg er god til at lave ballade	37 %
15	At jeg godt kan lide at være alene	22 %

Kønnet og populariteten i identiteten

Pigernes og drengenes top fem over egenskaber, de ville nævne i deres selvfortælling, er ens. Der er dog signifikante kønsforskelle i forhold til en række af de andre karakteristika.

Flere af drengene ville fortælle om sig selv, at de er sjove, ved mange ting, har mange seje ting, er stærke og laver ballade. Flere af pigerne ville fortælle, at de er kreative³.

Der er her nogle traditionelle kønsroller, som tilsyneladende slår igennem i pigernes og drengenes oplevelse af, hvilke egenskaber der beskriver deres personlighed og er værd at fremvise. Drengene søger i højere grad end pigerne at præsentere sig gennem udadrettede egenskaber, mens pigerne i højere grad vægter den fordybende kreative udfoldelse.

³ 'At jeg er sjov': piger 46 %, drenge 54 %.
'At jeg ved mange ting': piger 40 %, drenge 53 %.
'At jeg har mange seje ting': piger 38 %, drenge 47 %.
'At jeg er stærk': piger 30 %, drenge 50 %.
'At jeg er god til at lave ballade': piger 30 %, drenge 43 %.
'At jeg er kreativ': piger 68 %, drenge 57 %.

At forbruget af 'seje ting' er vigtigere for drengene, er en tendens som i øvrigt går igen i deres holdninger til det gode børneliv.

Der er også en sammenhæng mellem selvfortællingen og oplevelsen af egen popularitet i klassen, altså hvor vellidt og socialt inkluderet barnet føler sig. Der er færre af de børn, som er usikre på deres egen popularitet, som ville fortælle om sig selv, at de har mange venner, og at de har smart tøj.

I besvarelsen af et andet spørgsmål angiver 84 % af de børn, der føler sig populære, at de har smart tøj, mens kun 64 % af de børn, som ikke føler sig populære, oplever at have smart tøj. Det smarte tøj vægtes muligvis ikke særlig højt i de unges selvfortælling, men det hænger alligevel sammen med deres sociale position og inklusion. For børnene er det ikke en personlig værdi at have smart tøj, men derfor kan det alligevel godt fungere som en distinktion og være socialt ekskluderende (dette paradoks udfoldes i del 3).

”Det er ikke vigtigt, at have smart tøj, men det er meget rart at have på. Man vil jo ikke komme i grimt tøj, for det er ikke rart, at andre snakker grimt om det. Man føler sig bedre tilpas, hvis andre synes, man er pæn.”

- som Signe fortalte os i ét af de fire uddybende fokusgruppeinterviews, vi gennemførte, efter panelet havde besvaret spørgeskemaet.

Tanker om fremtiden

Børnenes fremtidsforestillinger siger både noget om deres drømme og noget om, hvem de er nu; om deres interesser og hvad de værdimæssigt vægter. Vi har spurgt dem, hvad de gerne vil som voksne – se tabel A.2.

TABEL A.2 *Hvad vil du gerne, når du bliver voksen?*

(De måtte vælge flere ting)

1	Vil have en karriere	88 %
2	Vil have en mand/kone og børn	77 %
3	Vil have et spændende job	59 %
4	Vil have en kæreste	59 %
5	Vil have en fed bil	57 %
6	Vil have god tid	56 %
7	Vil have et flot hus	54 %
8	Vil gøre noget for dem, som har det svært	50 %
9	Vil rejse og se verden	45 %
10	Vil være en god forælder	42 %
11	Vil være rig	40 %
12	Vil være berømt	30 %
13	Vil arbejde for at løse verdens problemer	22 %
14	Vil holde fest tit	19 %

Børnene vil gerne have en familie, et godt arbejde, god tid, et flot hus – og en fed bil. De ønsker for fremtiden, som over halvdelen af børnene deler, er knyttet til den nære verden. De lægger vægt på materielle værdier og følelsesmæssig tryghed og knytter værdimæssigt an til en konventionel forestilling om det gode liv: Far, mor og børn, karriere, hus og bil. Denne prioritering må siges at afspejle mange voksnes og derfor en forestillingsverden, som børnene møder i hverdagen.

Helt i tråd med dette er topscoreren på ønskelisten for fremtiden 'en karriere', mens det spændende arbejde kommer ind på en tredjeplads. Arbejdet fylder meget i børnenes bevidsthed, muligvis fordi den fylder meget i deres voksnes prioriteringer og forestillinger om et godt liv.

Lokal og global bevidsthed

Halvdelen af børnene angiver, at de som voksne vil gøre noget for dem, som har det svært, og 22 % vil arbejde for at løse verdens problemer. Den nære verden fylder mere i børnenes bevidsthed end den 'fjerne' og globale. Deres erfaringer knytter sig til det lokale og således i høj grad også deres perspektiv på det gode liv.

Der er flere af de børn, som er født udenfor Danmark, eller har forældre der er født i udlandet, som angiver, at de vil gøre noget for at løse verdens problemer⁴. Der er således en sammenhæng mellem børnenes personlige kendskab til, og erfaring med, den 'fjerne verden' og det globale udsyn i deres fremtidsforestillinger. Ligeledes spiller børnenes alder ind: Jo ældre de er, des flere vil arbejde med verdens problemer⁵.

Børnene kan godt have et globalt udsyn, selvom det ikke nødvendigvis er fremtrædende i deres tanker om deres egen fremtid. Denne samtale mellem tre elever begynder i forlængelse af en snak om mobiltelefoner i fokusgruppen på Skole 4, da de kommer til at snakke om sultne børn og nød i verden:

Amalie: *"Jeg forstår ikke, hvordan de kan leve uden alle mulige ting – uden mad og sådan. Det forstår jeg ikke"*.

Signe: *"Ja, man får lyst til at hjælpe dem og gøre noget. Min familie giver penge til et barn i Afrika. Det er jeg glad for, for ellers kan jeg ikke holde det ud"*.

Oliver: *"Hvis jeg blev rig, ville jeg give penge til tiggere. En hel kuffert"*.

Disse børn har en oplevelse af at være heldige, fordi de er født i Danmark men kender til dårlige forhold for børn i andre lande.

⁴ 'Vil arbejde for at løse verdens problemer': født i DK 21 %, født udenfor DK 35 %.

'Vil arbejde for at løse verdens problemer': begge forældre født i DK 20 %, mindst en forælder født udenfor DK 31 %.

⁵ 'Vil arbejde for at løse verdens problemer': 10 år 14 %, 11 år 23 %, 12 år 27 %.

En generation af stjerner?

Ønsket om at være rig og berømt fravælges af forholdsvis mange af børnene – det er de 4. og 3. mindst valgte ønsker her. Der er flere drenge end piger, som gerne vil være velhavende berømtheder, når de bliver voksne⁶.

En væsentlig del af børnene, især drengene, skriver i spørgeskemaet, at de gerne vil arbejde som fodboldspillere, når de bliver voksne. Som tabel A.3 viser, er der også en del kommende musikere og skuespillere imellem 5.klasseeleverne. Men allerflest vil arbejde med dyr – især som dyrepasser, dyrlæge og berider. At komme til at arbejde med mennesker, og at blive tekniker eller håndværker er også mere populære fremtidsplaner end at blive optrædende. Der er ikke noget, der tyder på, at det primært er berømmelse, penge eller glamour, som motiverer børnenes i deres jobønsker. Mange af børnene vil derudover gerne være frisører, politi- og militærfolk og advokater, men nogle har helt enkeltstående og specifikke ønsker, såsom en ph.d. i økonomi, et arbejde i en grillbar og at være tegner for Disney.

TABEL A.3 *Hvad vil du arbejde med som voksen?*
Top-13 over børnenes ønsker i forhold til fremtidige jobs

Noget med dyr – fx dyrepasser, dyrlæge, berider, hundepasser
Professionel sportsudøver – heraf størstedelen fodboldspillere
Noget med mennesker – fx lærer, pædagog, sygeplejerske, psykolog, læge
Andet – bl.a. fabriksarbejder, meteorolog, ph.d. i økonomi, arbejde i grillbar, kassedame og Disney-tegner
Håndværker eller tekniker – heraf størstedelen bilrelaterede jobs
Optrædende – heraf flest musikere, næstflest skuespillere og derefter dansere og 'berømte'
Kreative erhverv – fx designer og forfatter
Frisør
Politi eller militær
Advokat
Pilot
Butik eller forretningsindehaver
Ingeniør

⁶ 'Vil være rig': piger 33 %, drenge 46 %.

'Vil være berømt': piger 22 %, drenge 37 %.

Børnenes interesser

Drømmen om en karriere som professionel sportsudøver og den høje vægtning af sportsfærdigheder i børnenes selvfortælling kommer af en stor interesse for og udøvelse af sport blandt 5. klasseeleverne.

Vi har bedt børnene skrive, hvad deres tre største interesser er og samlet deres svar under overordnede kategorier. Sport ligger som absolut nummer 1 på listen, derefter venner, musik (både at høre og at spille), computer (både chat og spil), familien, dyr og læsning.

Og interesserne udmøntes i aktivitet: 85 % af børnene dyrker sport i fritiden i løbet af en normal uge, 96 % er sammen med venner, 45 % spiller musik, 48 % chatter og 80 % spiller computer eller PlayStation og 61 % læser bøger.

Computeren og forbrug af kulturprodukter som musik og film er en væsentlig del af børnenes interessesfære, men det fjerner ikke deres mere 'traditionelle' interesser som samvær med venner og familie, læsning, dyr, musikalsk udfoldelse og den særdeles populære sport.

De nye informationsteknologier er på mange måder blevet en væsentlig og naturlig del af børnenes hverdag. 91 % af børnene har en mobiltelefon, 75 % har fjernsyn på værelset, 52 % har deres egen computer og 49 % har en profil på en chatside.

Det gode børneliv: Nære relationer og medindflydelse

Vennerne og familien betyder meget for børnene i 5. klasse. Det viser tabel A.4, som angiver hvor mange børn, der synes de nævnte faktorer, fx at være god til noget, er vigtige for det gode børneliv i Danmark.

Overordnet kan vi se, at alle faktorer er vigtige ifølge børnene, men flest er der dog, som vægter de nære relationer, følelsen af socialt tilhørsforhold og medindflydelse (punkt 1-6). Herefter følger den nære tryghed – med bekymringen for miljøet som undtagelsen. Her er børnenes perspektiv på det gode liv løftet op over det konkrete, nære og personlige.

Børnenes valg er, som nævnt, præget af, hvad de faktisk oplever og erfarer. Kun 32 % mener, at det er vigtigt, at der er fred – det betyder nok ikke, at de mener, at børns liv ikke præges negativt, hvis der er krig, men snarere at det heldigvis er de færreste, som har begreb om, endsige erfaring med, krig, og derfor inddrager de det ikke i deres perspektiv. Jo ældre børnene er, des flere mener, at fred er vigtigt for et godt børneliv⁷.

⁷ 'Vigtigt for et godt børneliv, at der er fred': 10 år 26 %, 11 år 32 %, 12 år 43 %.

TABEL A.4 *Hvad er meget vigtigt for at have et godt liv som barn i Danmark?
(De måtte svare ja til alt det, de synes er vigtigt)*

1	Gode venner	99 %
2	Glade og søde forældre	98 %
3	At man føler sig god til noget	97 %
4	At man har indflydelse på sin hverdag	97 %
5	At man ikke bliver mobbet eller holdt udenfor	96 %
6	At man føler sig elsket	95 %
7	En god skole	94 %
8	At der bliver passet på miljøet	93 %
9	At man ved, at der er voksne, som tager sig af problemerne	89 %
10	At man selv og ens familie er tryk	87 %
11	At man kan færdes trygt alene	85 %
12	At man er populær	84 %
13	Mange fritidsinteresser	77 %
14	Penge til at købe det, man gerne vil	64 %
15	At man har bestemte ting	59 %
16	At der er fred	32 %

Materialistiske drenge?

Viktor fra Skole 1 fortæller:

”Jeg kan godt føle mig udenfor nogle gange, fordi jeg ikke ved en skid om GameBoy og derfor ikke kan være med til at snakke om spil”.

Selvom der ikke er flere drenge end piger i spørgeskemaundersøgelsen, som har oplevet at være udenfor, fordi de ikke havde bestemte ting eller noget bestemt tøj, så er der flere drenge, som mener, at det at have bestemte ting, er vigtigt for et godt børneliv⁸. Ligesom der er flere drenge, som ville beskrive sig selv ved at fortælle, at de har mange seje ting.

Om denne tendens skyldes, at drengene er underlagt et større forbrugspres end pigerne, om det er fordi de leger mere – og derfor skal bruge bestemte ting for at kunne lege med – eller helt andre årsager, ved vi ikke, og fokusgruppeinterviewene har ikke kunnet belyse spørgsmålet yderligere.

Med til billedet hører desuden, at der samtidig er flere drenge end piger, som mener, at det er vigtigt, at der er fred i Danmark⁹.

⁸ 'Vigtigt for et godt børneliv, at man har bestemte ting': piger 53 %, drenge 66 %.

⁹ 'Vigtigt for et godt børneliv, at der er fred': piger 25 %, drenge 40 %.

Børnenes humør – helt generelt

Vi har ikke spurgt børnene, om de synes, at de selv har et godt børneliv, men rigtig mange er glade, friske og fjollede børn, når de selv beskriver deres humør, som det var ugen inden de besvarede spørgeskemaet – se tabel A.5.

Humør kan skifte en del i løbet af en uge, og der er derfor ikke i sig selv noget mærkeligt i, at nogle af børnene også var triste, sure, hidsige eller bekymrede. Det gode og dårlige humør har dog en tendens til at samle sig. Blandt de børn der var triste, var der også en væsentlig del, som også var sure (26 %), hidsige (14 %) eller bekymrede (26 %).

TABEL A.5 *Hvordan vil du beskrive dit humør i sidste uge?*

(De måtte vælge tre slags humør)

Jeg var glad	93 %
Jeg var frisk og fuld af energi	85 %
Jeg var fjollet	51 %
Jeg var trist og gad ikke rigtig noget	14 %
Jeg var bekymret eller nervøs	13 %
Jeg var sur	9 %
Jeg var hidsig	6 %

Opsamling

Børn i 5. klasse definerer sig i høj grad i forhold til deres relationer til venner og i forhold til deres fritidsinteresser. Selvom smart tøj og seje ting har betydning i deres bevidsthed, er forbrugsrelaterede kendetegn slet ikke så vigtige for dem, som det de gør, og den måde de er på.

Sport fylder derimod meget i børnenes liv – evner udi sporten er en vigtig del af deres selvfortælling; det er den absolut mest populære interesse og kun venner fylder mere i deres hverdag.

De nye informationsteknologier er blevet en selvfølgelig del af børnenes hverdag. Men selvom computeren udgør en væsentlig interesse, er den ikke mere populær end sport, venner, musik, dyr og bøger eller familien.

Flest børn mener, at familie og venner er vigtige for et godt børneliv. De nære relationer og indflydelsen på egen hverdag er afgørende for børnene.

Det samme gælder i forhold til deres fremtidsdrømme, som er knyttet til det nære og til mere konventionelle ideer om det gode liv. Arbejdet og karrieren er prioriteret af mange af børnene.

Børnenes bevidsthed om den fjerne, globale verden i forhold til deres eget liv – både det nuværende og det fremtidige – er begrænset, men ikke fraværende. Det er de ældste børn og de børn som er født i udlandet eller har forældre, der er det, som i højere grad inddrager et globalt udsyn i deres perspektiv på det gode liv.

Emne 2/ Familielivet og tiden i hverdagen

Glade og søde forældre er vigtige for et godt børneliv, mener stort set alle børnene i 5.klasse. Familien er deres femte største interesse, og alle de børn, vi interviewede, fortalte, at familietiden er vigtig. Men hvad kan børnene lide at lave med familien, hvordan ser hverdagen ud, og hvordan påvirker travlhed og forældres stress børnenes opfattelse af familielivet?

En god familie

Jens fra Skole 2 fortæller os i interviewet med ham og tre af hans klassekammerater:

”Det er vigtigt at hygge med sine forældre – så de ikke bare kører tidligt om morgenen og kommer sent hjem om aftenen”.

Vi bad børnene i vores fire fokusgrupper definere, hvad der er vigtigt at lave i en familie. Deres svar var i store træk enslydende: Det er vigtigt at være sammen og kunne snakke sammen i en familie, at hygge sig og at lave sjove ting sammen såsom udflugter, spil og lege. Børnene kan godt lide familieudflugter til Tivoli, Bonbonland og bowling, men det handler mere om at være sammen end om udflugtsmålet: *”I min familie gør vi tit det, at vi tager en kande te med ud i skoven. Det synes jeg er hyggeligt”*, fortæller Viktor fra Skole 1.

”Det er sjovt, at tage ud og opleve ting med sine forældre og søskende. Men det er også rart bare at være derhjemme og hygge. Spille spil og bare være sammen,” siger Marie fra Skole 2. Der skal også være tid til bare at slappe af sammen.

Sjove ting

9 ud af 10 børn i 5. klasse synes, at de laver sjove ting i deres familie – hver fjerde angiver, at familien tit laver sjove ting og 63 % angiver, at de gør det en gang imellem.

Børnenes humør hænger sammen med deres oplevelse af familien: Jo oftere de laver sjove ting, des flere inddrager 'jeg var frisk og fuld af energi' i deres beskrivelse af sidste uges humør. Samtidig angiver flere af de børn, som synes, at de sjældent eller aldrig laver sjove ting med deres familie, at de var bekymrede og nervøse i deres humør-beskrivelse¹⁰.

¹⁰ 90 % af de børn, som synes, at de tit laver sjove ting m. familie, 86 % af de børn, der en gang imellem laver sjove ting og 70 % af de der sjældent/aldrig laver sjove ting, har svaret 'Var frisk og fuld af energi'.

Blandt de børn, som tit laver sjove ting med familien er der 12 % som har svaret 'Var bekymret eller nervøs' – blandt de børn, som engang imellem laver sjove ting er der også 12 %, og blandt de, som sjældent/aldrig laver sjove ting 25 %.

Hverdag i familien

Et tidspunkt, hvor langt størstedelen af børnene i 5. klasse oplever, at familien bruger tid sammen, er ved måltiderne – 94 % spiser altid eller for det meste aftensmad med deres samlede familie. Hvert femte barns familie ser tit eller altid fjernsyn, mens de spiser aftensmad, og hvert fjerde ser for det meste fjernsyn under morgenmåltidet.

Netop aftensmåltidet betyder meget for de fleste af de børn, vi interviewede – det er for dem en situation, hvor familien tilbringer tid sammen, hvor man er fokuseret på hinanden, og hvor man får talt sammen. Især Ann, som manglede denne tid, var opmærksom på sammenhængen. Hun fortalte:

”Vi spiser næsten aldrig sammen. Det er ikke så sjovt. [...] Vi spiser ikke sammen, og snakker ikke sammen. Jeg synes, det er trist.”

Sammenhængen understreges af datamaterialet, som viser, at der er flere af de børn, som spiser aftensmad med deres familier, som også synes, at deres forældre bruger tid til at snakke med dem¹¹.

Aktive børn

8 ud af 10 børn i 5. klasse har pligter derhjemme og hjælper således til i hverdagen.

For tre af fokusgruppe-eleverne på Skole 3 betyder deres pligter, at familien har mere tid sammen, og de synes, at pligterne er okay:

Line: *”Vi fordeler arbejdet hjemme hos os. Min mor husker os på at rydde op efter os, så hun kan bruge tiden på at lege med os i stedet”.*

Sabina: *”Sådan er det også hos os. Der er mange til at hjælpe til, så der bliver ikke brugt så meget tid på det praktiske”.*

Felix: *”Mine bedsteforældre hjælper, så min mor ikke har så travlt. Ind imellem hjælper jeg min morfar, som jo ikke længere er i topform”.*

Og tiden kan godt være knap i hverdagen. Hvert 6. barn synes, at de tit har travlt i deres familie, og mange af børnene ville gerne have mere tid til forskellige ting, som det fremgår af tabel B.1 og B.2.

¹¹ Blandt de børn, som spiser med familien, er der 91 %, som synes, at deres forældre bruger tid på at snakke med dem. Blandt de børn, der ikke spiser med familien, er der 77 %.

TABEL B.1 *Synes du, at I har travlt i din familie?*

Altid/for det meste	16 %
Ja, nogle gange	50 %
Sjældent/aldrig	29 %
Ved ikke	5 %
Total	100 %

TABEL B.2 *Mangler du tid til noget i hverdagen?
(De måtte vælge alle de ting, de manglede tid til)*

Mangler tid til andre ting	58 %
Mangler tid til familien	50 %
Mangler tid til venner	48 %
Mangler tid til at lege	37 %
Mangler tid til fritidsinteresser	36 %
Mangler tid til lektier	35 %
Mangler tid til at lave ingenting	20 %

Børnene når meget – 86 % går til fritidsaktiviteter, og over halvdelen når i løbet af en normal uge at være sammen med venner, se fjernsyn, dyrke sport, se film, spille computer eller PlayStation, SMS’e eller MMS’e, lege, læse bøger, tegneserier og blade og gå ture – udover at gå i skole og lave lektier. Der er imidlertid ingen sammenhæng mellem, hvor mange fritidsinteresser børnene har, og hvor travl de synes familien er.

”Jeg kan godt savne tid til venner, fordi jeg går til så meget”. Søren fra Skole 3 dyrker sport på højt plan og er tit af sted til stævner, men han har selv valgt det, og sporten betyder meget for ham. For ham er travlheden et udtryk for egen prioritering. Travlheden føles forskellig afhængig af, hvad den skyldes. Som Tine fra Skole 2 siger:

”Det er forskelligt, om det er rart at have travlt. Jeg har selv bestemt at gå til mange ting, og jeg kan godt lide det”.

Børnene vil mange ting, fordi de interesserer sig for meget. De bestemmer stort set alle sammen, hvad de skal gå til i fritiden, cirka halvdelen sammen med deres forældre. Ingen af de børn, vi talte med i fokusgrupperne, følte, at de var stressede eller travle på grund af deres aktiviteter. Nogle af dem kendte dog til, at det en gang imellem blev lidt for meget.

”Man kan godt blive lidt stresset, når der er mange ting man SKAL, som man ikke bare kan lade være med at lave – lektier, fodbold, svømning. Så SKAL man nå meget”, fortalte Signe fra Skole 4, og flere af de andre børn genkendte situationen.

Stressede forældre i familien

En tredjedel af børnene oplever også, at en – eller begge - forældre tit er stressede¹². Og forældrenes stress smitter af på børnenes opfattelse af både familiens og deres egen tid.

Hver fjerde af de børn, som synes, at deres forældre ofte er stressede, synes samtidig, at de ofte har travlt i familien – samme opfattelse af travlhed har kun hvert 12. af de børn, som ikke synes, at deres forældre er stressede.

Børn af stressede forældre føler også i højere grad, at de mangler tid til venner, familie, til lektier og til at lave ingenting.

TABEL B.3 *Mangler du tid til noget i hverdagen? (Fordelt på forældres stress)*

	Mangler tid til venner	Mangler tid til familien	Mangler tid til lektier	Mangler tid til at lave ingenting
Mindst en af forældrene er tit stressede	57 %	58 %	42 %	25 %
Ingen af forældre er tit stressede	39 %	44 %	31 %	16 %

De stressede forældre arbejder meget, hvis man spørger deres børn. 81 % af de børn, som har stressede forældre, mener også, at forældrene arbejder meget – ca. 30 procentpoint flere end blandt de børn, som ikke synes, deres forældre tit er stressede. Samtidig mener flere af de børn, der har stressede forældre, at forældrene tit taler om deres arbejde, når de er derhjemme¹³.

Børnenes oplevelse af stressede forældre

De fleste børn, vi interviewede, kendte godt til stressede og travle forældre – ofte forbandt de det med konkrete situationer, såsom når de skal ud af døren eller til noget. ”Når forældre har travlt, laver de hurtige bevægelser”, siger Anders fra Skole 4, og Oliver fortsætter:

”Ja, og de bliver mere sure og lettere irriterede”.

Elevgruppen fra Skole 1 snakkede også om travle forældre:

Tobias: ”Min far bliver stresset, når vi skal meget. Så skynder han på mig og især min bror. Han var også stresset engang, da han ikke havde noget arbejde.”

¹² 35 % svarer 'ja' til, at nogle af deres forældre tit er stressede, 44 % svarer 'nej' og 21 % 'ved ikke'.

¹³ 29 % af de børn, som har stressede forældre, synes, at de tit taler om deres arbejde, når de er derhjemme – det samme gælder 17 % af de børn, som ikke synes, deres forældre er stressede.

Ann: *"Når vi har travlt, skynder min mor hele tiden på mig og så glemmer jeg altid noget."*
 Viktor: *"Ja, og så skal man tilbage efter det og så tager det alligevel længere tid. Det ville være lettere, hvis de lod være fra starten af. [...] Når mine forældre har travlt, så bliver jeg selv mere stille og langsom. Så sætter jeg mig på min seng og venter til det er gået over."*

"Jeg har oplevet, at mine forældre har for lidt tid, men det er ret sjældent. Så har de ikke lyst til at hygge og lave ting", sagde Amalie fra Skole 4. Når forældrene er stressede og familierne travle, så føler børnene, at der er mindre tid til sjove ting med familien. 23 % af børnene med travle familier og 15 % af børnene med stressede forældre synes, at familien sjældent eller aldrig laver sjove ting – i begge tilfælde over dobbelt så mange, som blandt de børn, hvis familier sjældnere er travle, og hvis forældre ikke er stressede tit¹⁴.

Det er ikke kun de sjove ting, som børn af stressede forældre oplever sjældnere i hverdagen. Færre af dem synes også, at forældrene tit bruger tid til at snakke med dem¹⁵. Marie fortæller:

"Det er forvirrende, når ens forældre har travlt. Hvis man vil snakke med dem, så siger de, at de lige skal noget andet først".

Snakken er ikke kun vigtig for børnene, fordi den er hyggelig. Forældrene er også deres vigtigste problemløsere - 93 % af børnene i 5. klasse snakker med deres forældre, hvis de har problemer. Følelsen af, at forældrene bruger tid på at snakke med én, hænger i høj grad sammen med følelsen af, at de er der, når man har brug for det¹⁶.

Børnenes oplevelse af tid

Viktor og Sille snakker om forskellen på, om forældre er hjemme eller sammen med én – de har begge to fædre, som godt kan have ret travlt:

Sille: *"Min far kan sidde og skrive en hel dag – så kan man bare høre tastaturet"*
 Viktor: *"Det er lidt ligesom min far ikke er med i familien længere, for han er ikke med til at lave ting. Han skal hele tiden arbejde - og skrive alt muligt, når han er hjemme".*

Signe synes derimod, at det er meget rart, at hendes far arbejder hjemme, for *"jeg kan godt snakke med ham, selvom han arbejder".*

¹⁴ Blandt de børn, hvis familie altid/for det meste har travlt er der 23 %, som har svaret 'Laver sjældent eller aldrig sjove ting med familien', blandt de børn, som nogle gange har travlt i familien, er der 9 %, som har svaret det, og blandt de børn, som sjældent eller aldrig har travlt i familien, er tallet 8 %.

Blandt de børn, som har forældre, der tit er stressede, er der 15 % som har svaret 'Laver sjældent eller aldrig sjove ting med familien', blandt børnene uden travlhed i familien er der 7 %, som valgte dette svar.

¹⁵ 'Bruger forældre tit tid til at snakke med dig': børn med forældre der tit er stressede 36 %, børn u. 47 %.

¹⁶ 96 % af de børn, som synes, at deres forældre nogle gange bruger tid på at snakke med dem, synes også, at deres forældre er der for dem. 99 % af de børn, som synes, at deres forældre tit bruger tid på at snakke med dem, synes, at de er der for dem.

Ann synes, at hendes familie er meget hjemme og har god tid, men mangler alligevel tid sammen med den, fordi hun ikke føler, at de hygger sig sammen. Nikolaj fra Skole 2 har en far, som tit har travlt, men han synes samtidig, at han får snakket og hygget med ham:

”Mine forældre snakker tit med mig. Især når vi spiser aftensmad eller når jeg hjælper min far med ting [...] Når vi spiser aftensmad, så tager vi en runde, hvor vi alle sammen siger, hvordan vores dag har været”.

Børnenes oplevelse af deres forældres travlhed handler ikke kun om, hvorvidt de har meget at lave, eller hvor meget de er hjemme, men også i høj grad af, hvordan de bruger den tid, de er sammen med familien. Flere af de børn, vi interviewede, fortalte om hverdage, som umiddelbart virkede pressede, men som de ikke oplevede som *for* travle, fordi de samtidig synes, at de var rare og sjove.

Der var også flere børn, som fortalte om forældre, som havde travlt, men som de samtidig oplevede som nærværende og som bidrog til en god familietid.

Marie drikker te med sine forældre, når søsteren sover; Anders’ forældre leger vildt med ham; Felix’ familie tager på ture rundt i landet; Jens snakker med sin far mens de spiller golf; Tobias’ familie bliver siddende og snakker lang tid efter de har spist. De konkrete situationer er forskellige, og der er flere end de opremsede, men de giver i hverdagen børnene tid med deres forældre, som er koncentrerede om dem. Og det sætter de pris på.

”Min far har nogle gange travlt på arbejdet, men han har altid tid til at give mig et kys”.

Lines forældre har eget firma, og de arbejder meget, men hun oplever ikke familielivet som stresset eller underprioriteret, fortæller hun. Familien er i gang med at ordne deres nye hus – et projekt, der nu har været i gang i flere år, *”fordi mine forældre hellere vil bruge tid med os”*. Familien har indført nogle ritualer, som sikrer, at de har fokuseret tid sammen – de snakker også om deres dag over aftensmaden og:

”Hver torsdag har vi hyggedag – ligesom en helligdag, hvor vi ikke må lave noget andet end at hygge sammen. Min mor må heller ikke vaske op”.

Lines familie har prioriteret i en travl hverdag, og det giver plads og tid.

Opsamling

For børnene er en god familie en, der bruger tid sammen, snakker, hygger og laver sjove ting – den skal både tage ud og opleve ting sammen og bare kunne slappe af sammen og fx spille spil.

I hverdagen spiser stort set alle børnene aftensmad sammen med deres familie. Og tiden ved måltidet er vigtig, for der bruger familien tid sammen og snakker sammen. Der er da også flere af de børn, som spiser sammen med en samlet familie, som føler, at deres forældre bru-

ger tid på at snakke med dem. Børnene kan lide at snakke med deres forældre, og snakken gør, at de føler, at deres forældre er der for dem, når de har problemer.

En tredjedel af børnene synes tit, at en eller flere af deres forældre er stressede, og den stress smitter af på børnenes oplevelse af deres egen og familiens tid – flere af de børn, som har stressede forældre, synes, at deres familie har travlt, og at de mangler tid i hverdagen.

Stressede forældre går ud over familiens gode tid sammen, således synes børnene, at forældre bliver mere irritable og hektiske, når de er stressede. Og færre af de børn, som har stressede forældre synes, at de laver sjove ting i familien, og at forældrene altid bruger tid til at snakke med dem.

Tid er ikke bare tid for børnene, og oplevelsen af familiens tid sammen afhænger ikke bare af mængden af den. Børnene ønsker prioriteret tid sammen med deres forældre – at forældrene er nærværende og fokuserede, og at de tager sig tid til at lege, hygge og snakke sammen med dem.

Emne 3/ Fritiden og det sociale liv i 5.klasse

De fleste af 5.klasseeleverne tilbringer hverdagsaftenerne sammen med deres familie, men eftermiddagene bruges, for de flestes vedkommende, sammen med venner, i klubben eller til fritidsaktiviteter. Dér er et socialt rum, som i høj grad defineres af børnene selv, ligesom en væsentlig del af skolelivet tegnes af fællesskabet imellem eleverne. Det sociale liv og dets fællesskaber tegner denne del et billede af.

Fritiden: Venner og alsidige aktiviteter

5.klasseeleverne er aktive. 86 % af dem går til fritidsaktiviteter, og derudover laver de masser af andre ting. Informationsteknologisk udstyr og forbruget af kulturprodukter er en integreret del af børnenes hverdag, og påvirker både interesser, som vi så i del I, og aktiviteter, som det fremgår af tabel C.1. Men det 'nye' udraderer ikke nødvendigvis mere 'traditionelle' børneaktiviteter. Således er de ti mest populære aktiviteter en blanding af 'gamle' og 'nye' – computere, mobiltelefoner, film og fjernsyn fylder en del i børnenes liv, men det gør venner, sport, leg, læsning og gåture også. Kreativ udfoldelse, udflugter og ikke-virtuelle spil er til gengæld ikke så udbredte.

TABEL C.1 *Hvad laver du i din fritid i løbet af en normal uge?*

(De måtte vælge alle de ting, de lavede)

1	Er sammen med venner	96 %
2	Ser fjernsyn	91 %
3	Dyrker sport	85 %
4	Ser film	80 %
5	Spiller PlayStation, GameBoy eller computer	80 %
6	SMS'er eller MMS'er	78 %
7	Leger	76 %
8	Læser bøger	61 %
9	Går ture	54 %
10	Læser tegneserier eller blade	52 %
11	Chatter	48 %
12	Er i svømmehallen	47 %
13	Tegner eller maler	47 %
14	Spiller musik eller synger	45 %
15	Er i teatret/biografen/til koncert eller sport m. forældre	42 %
16	Spiller brætspil eller kortspil	41 %
17	Laver kreative ting	38 %
18	Læser avis eller ser tv-avis	32 %
19	Er på biblioteket	20 %
20	Spiller rollespil	12 %

TABEL C.2 *Hvad har du af følgende ting?*

Mobiltelefon	91 %
Smart tøj	80 %
Fjernsyn på værelset	75 %
Video eller dvd på værelset	67 %
Egen computer	52 %
En profil på chatside	49 %
Digitalkamera	21 %

Forskelle i fritiden: Køn og etnisk baggrund

Drengene og pigerne i 5.klasser laver generelt de samme ting i deres fritid, men i forhold til enkelte aktiviteter er der forskel. Der er flere piger end drenge, som går ture, laver kreative ting, læser bøger, tegner og maler, spiller musik eller synger. Der er flere drenge end piger, som spiller PlayStation, GameBoy eller computer og som læser avis eller ser tv-avis¹⁷.

Børnenes etniske baggrund viser sig ligeledes at spille ind på deres fritidsliv. Der er flere af de børn, som har forældre, der er født udenfor Danmark, som læser bøger og som går på biblioteket i løbet af en normal uge. Til gengæld dyrker færre af dem sport¹⁸.

Vennerne

Vennerne fylder meget i børnenes fritid og er en af deres største interesser. Gode venner er dét, allerflest af børnene i 5.klasse synes er vigtigt for et godt børneliv. Som vi så i del I af denne rapport, er vennerne også meget vigtige for børnenes identitet og selvfortælling. Venner er dem, man er sammen med, snakker med og udvikler sig med. Venner er altafgørende, og 99 % af børnene fortæller, at de har gode venner eller veninder – 9 ud af 10 har mere end 3.

Tiden med vennerne bliver brugt alsidigt og igen ser vi, at bl.a. computere og tv er en del af børnenes sociale liv – men igen er også sporten og det sociale samvær populære venneaktiviteter, som det fremgår af tabel C.3. I 5.klasse leger 70 % af børnene sammen med deres venner, og legen er således stadig en vigtig og socialt accepteret del af børnenes liv.

¹⁷ 'Spiller PlayStation, GameBoy eller computer': piger 70 %, drenge 90 %. / 'Læser avis eller ser tv-avis': piger 23 %, drenge 41 %. / 'Går ture': piger 64 %, drenge 44 %. / 'Laver kreative ting': piger 46 %, drenge 30 %. / 'Læser bøger': piger 70 %, drenge 52 %. / 'Tegner eller maler': piger 64 %, drenge 30 %. / 'Spiller musik eller synger': piger 59 %, 31 %

¹⁸ 'Er på biblioteket': Begge forældre født i DK 17 %, mindst en af forældre født udenfor DK 36 %.
'Læser bøger': Begge forældre født i DK 59 %, mindst en af forældre født udenfor DK 72 %.
'Dyrker sport': Begge forældre født i DK 87 %, mindst en af forældre født udenfor DK 78 %

TABEL C.3 *Hvad laver du sammen med dine venner?
(De måtte vælge alle de ting, de laver)*

Snakker	97 %
Ser fjernsyn	77 %
Dyrker sport	75 %
Spiller computer	75 %
Hænger ud	72 %
Leger	70 %
Er i klub eller SFO	39 %
Laver kreative ting	38 %
Laver ballade	34 %

Jens fra Skole 2 ved godt, hvad der er vigtigt ved en god ven:

”Jeg er venner med Sune, fordi han er sød og sjov, og han kan gøre en glad. Og man kan snakke med ham”, siger han.

Knap halvdelen af børnene i 5.klasse mener, at det allervigtigste ved en god ven er, at man kan stole på dem. Hver tredje mener, at det er, at vedkommende kan lide en, som man er, og 6 % mener, at det er, at vedkommende er god at snakke med – men som Sabina fra Skole 3 gjorde os opmærksom på under fokusgruppeinterviewet:

”At kunne stole på én og at kunne snakke med én – det er da det samme”.

Størstedelen af 5.klasseeleverne føler, at de kan være sig selv, når de er sammen med deres venner, men der er 8 % som angiver, at de aldrig eller næsten aldrig føler det. Denne følelse af at skulle 'være en anden' hænger sammen med følelsen af social inklusion. Jo mere usikre børnene er på deres popularitet, jo færre føler sig naturlige og afslappede sammen med venner¹⁹.

Det er det indre der tæller – et popularitets-paradoks

Venner bliver man med nogle, som har gode menneskelige kvaliteter. Det fortæller børnene i fokusgrupperne os også. Eleverne på Skole 1 mener, at popularitet kommer af, at man er sig selv, er sød og respekterer andre. På Skole 2 snakker eleverne om popularitet, venner og om hvorvidt det er vigtigt, hvordan man ser ud:

¹⁹ Blandt de børn, som føler sig populære, er der 93 % som har svaret at de 'Kan være sig selv sammen med venner', blandt de børn, som er i tvivl er der 89 % som har svaret det samme og blandt de som ikke føler sig populære 75 %.

Marie: *"Man går op i deres personlighed, ikke deres udseende. Man får jo heller ikke en kæreste bare fordi han er rigtig pæn – og så kan han bare vise sig at være herreklam"*
 Nikolaj: *"Det er det indre, der tæller"*

Tøj, ting og udseende er uden betydning i det sociale liv, siger alle fokusgrupperne direkte adspurgte: Materielle ting influerer ikke på sociale positioner og fællesskaber.

Alligevel angiver hver fjerde i spørgeskemaet, at de tror, det er lettere at få nye venner, hvis man ser ud på en bestemt måde, og 16 % mener, at det er lettere, hvis man har bestemte ting. 13 % har oplevet at føle sig udenfor, fordi de ikke havde bestemte ting eller det rigtige tøj, og 26 % tror, at andre har oplevet det. Der er altså forskel på, hvad børnene siger, er vigtigt, når vi taler med dem i grupper og på, hvad de enkeltvis kan opleve. Dette skyldes muligvis en vis opmærksomhed i forhold til at fremvise de 'rigtige' holdninger, men også at børnenes oprigtige mening er, at udseende og forbrug ikke er parametre, man kan måle andre mennesker på. Som antydnet i denne rapport del I er der et paradoks mellem børnenes værdier og selv-fremstilling og deres sociale livs inklusions- og eksklusionsmønstre. Udseende og forbrug er ikke vigtige personlige værdier eller karakteristika, men indvirker alligevel på det sociale liv. Paradokset forfølges i det følgende primært ved hjælp af de fire fokusgruppeinterviews.

Udseende og social inklusion

29 % af børnene i 5.klasse går meget op i, hvordan de ser ud. Hver sjette mener, at det er meget vigtigt, hvilket tøj man går i, og næsten hver anden mener, at det er lidt vigtigt. 68 % har lidt eller meget mærkevaretøj, mens 80 % fortæller, at de har smart tøj. For pigerens vedkommende er det halvdelen, som har make-up.

Flere af de populære børn ville i deres selvfortælling fremhæve, at de har smart tøj, og det viser sig også, at jo mere sikre børnene er på egen popularitet, jo flere går mere op i hvordan de ser ud. Der er også flere af de børn, som er sikre på deres sociale position, som går i mærkevaretøj, har smart tøj og synes tøjet er vigtigt. De er også mere tilfredse med deres vægt²⁰.

Der er en sammenhæng mellem oplevelsen af at være socialt inkluderet i fællesskabet og at vægte udseende, at opleve at have det 'rigtige' tøj og se rigtig ud. Det er således muligt, at børnene i 5.klasse ikke oplever et eksplicit pres i forhold til at se ud på en bestemt måde, men den ydre fremtoning spiller en social rolle – den afgør ikke den sociale inklusion, ifølge børnene selv, men den er heller ikke ligegyldig.

²⁰ 84 % af de børn, som føler sig populære mener, at de 'Har smart tøj', det samme mener 75 % af de, der er i tvivl, og 64 % af de der ikke føler sig populære.

34 % af de børn, der føler sig populære, 23 % af dem der er i tvivl og 16 % af de børn, som ikke føler sig populære har svaret 'Går meget op i hvordan jeg ser ud'.

21 % af de der føler sig populære, 13 % af de der er i tvivl og 14 % af de der ikke føler sig populære har svaret 'Meget vigtigt hvilket tøj man går i'.

76 % af de børn, som føler sig populære, 61 % af de der er i tvivl og 47 % af de, som ikke føler sig populære 'Går i mærkevaretøj'.

Fælles koder og okay adfærd: Fællesskabets afgrænsning

Viktor fra Skole 1 synes ikke, at man skal have noget bestemt tøj, men vil ikke være en ”pige-dreng”:

”Det er ikke vigtigt med bestemt tøj, men det må godt være pænt. Jeg fik engang en pony-trøje af min mor – den er pinlig at have på, fordi den er piget”.

Denne afvisning af sociale ’regler’ samtidig med at have en klar fornemmelse af grænser, hvoraf nogle angår den ydre fremtoning, rummes også i nedenstående samtale i fokusgruppen på Skole 4. Eleverne afviser, at man skal se ud på en bestemt måde for at være socialt inkluderet i deres klasse, men i løbet af en samtale om smart tøj, kommer de alligevel ind på nogle grænser for, hvordan man kan og vil se ud.

Oliver: *”Man gider ikke komme i skole med en las. Så ville man ikke føle sig godt tilpas”*

Signe: *”Man vil ikke komme i grimt tøj, fordi det ikke er rart, at de andre snakker grimt om det. Man føler sig bedre tilpas, hvis andre synes, man er pæn”*

Amalie: *”Man vil jo helst gå i noget tøj, de andre synes er pænt”*

Anders: *”Jeg tror godt, at man kan blive drillet, hvis man går i tøj, der er for grimt eller mærkeligt”*

Oliver: *”Ja, hvis man kommer i en kutte for eksempel”*

De fortæller om en pige, som de synes klæder sig lidt sært og som godt kan finde på at gøre sjove ting – *”som om hun boede på månen”*, som Oliver siger. Anders mener ikke, det er helt okay.

”Der er nogle måder man skal opføre sig på i en klasse, som hun ikke altid overholder”.

Børnene oplever altså visse grænser angående deres fremtræden, men de interviewede børn omtaler det ikke direkte som et socialt pres eller som noget afgørende i det sociale liv. Det er snarere nogle adfærd- og udtrykskoder, som afgrænser fællesskabet, og som alle, eller næsten alle, anerkender. Muligvis er grænserne udelukkende synlige for denne gruppe børn, fordi de overtrædes.

Koder er forskellige fra skole til skole og bliver især nævnt, når børnene skal beskrive nogle, de synes falder lidt udenfor (dog nævntes ingen på Skole 3). På én skole er der én, som taler for meget og for gammeldags og *”putter for mange ord ind i det han siger”*. På en anden er det dem, der spiller smart ved at gå i *”for overdrevne bukser med huller i, som de selv har lavet”* eller dem som spiller for *”Kloge-Åge og snakker hele tiden”*. Børnene kan ikke lide, hvis nogle er ’for meget’ og dermed overtræder de fælles grænser.

’De smarte’

En gruppe som flere af børnene i fokusgrupperne mener, er *’for meget’*, er dem, de selv omtaler som *’de smarte’*. Alle fire elevgrupper forholder sig til *de smarte* og positionerer sig i forhold til dem, men giver ikke noget indtryk af, at smarthen smitter af på populariteten.

Tværtimod synes flere, at de udviser nogle negative menneskelige egenskaber:

Tine: *"Det er typisk dem med smart tøj, som vil bestemme. Men jeg gider ikke være sammen med nogle, som hele tiden snakker om deres tøj"*

Jens: *"De tror, at de er bedre end os andre"*.

De to elever fra Skole 2 bakkes op af elevgruppen på Skole 1, som ikke bryder sig om klassens smarte gruppe, som de mener, går i noget bestemt mærketøj, bruger sminke *"og siger, at vi andre går i grimt tøj. De er snobbede"*. De smarte ser ned på andre og blærer sig. Signe fra Skole 4 siger:

"Dem, der spiller smarte, snakker rigtig meget om deres nye tøj og fremhæver sig selv gennem det".

De kan ikke lide fokuseringen på udseende og forholder sig kritisk til det, de opfatter som 'de smartes' overfladiske vurdering af andre. Der er ingen af de interviewede børn, som inkluderede sig selv i gruppen af 'smarte'. Smart er noget, de andre er.

Man kan se, hvad de leger

Udseendet er ikke et vigtigt personlighedstræk, men det kan fungere som markør for personligheden, fortæller børnene i fokusgrupperne. 41 % af børnene angiver i spørgeskemaet, at man kan se på andre, om man gider være venner med dem og yderligere 12 % mener, at det kan man, hvis vedkommende 'ser meget mærkelig ud'. Det handler, fortæller nogle af fokusgrupperne, ikke om at se deres stil an. Anders siger:

"Man kan godt se på folk, hvad de leger og hvordan de er. Så ved man, om de vil det samme som en selv".

Eleverne på Skole 2 diskuterer spørgsmålet:

Tobias: *"Jeg kan ikke se det. Jeg er blevet rigtig overrasket engang, fordi der var én som var helt anderledes end han så ud"*

Sille: *"Ja, men hvis de har sminke på, kommer de som regel til at gå sammen med de andre med sminke"*.

Viktor: *"Man kan godt se i deres øjne, om de er blide eller hårde"*

Udseendet fortæller børnene noget om andres måde at være på.

Socialt pres, individuelle valg og forbrug

Ingen af børnene i fokusgruppeinterviewene føler at de går i bestemt tøj eller gør bestemte ting, fordi man *skal* eller fordi *andre* gør det. Men de kan sagtens fortælle om tendenser og fællesstræk i klassens ydre fremtoning, foretrukne aktiviteter og valg af mobiltelefoner.

Vi har i fokusgrupperne snakket meget med børnene om udseende, tøj og forbrug, men det er naturligvis ikke kun dette som fylder i deres fællesskaber – som vi allerede har set, er sport en meget vigtig del af deres sociale liv. Drengene på Skole 2 spiller meget fodbold og de nævner, at der i klassen er en dreng, som er populær og rigtig god til at spille fodbold. Marie siger, at de alle sammen *”spiller fodbold, fordi han gør det. De skiftede også fodboldklub på grund af ham”*. Jens og Nikolaj indvender, at det ikke var derfor og forklarer, hvorfor de forskellige af drengene skiftede klub af individuelle og rationelle årsager.

Pigerne på Skole 2 fortæller om nogle bestemte sko, som 'alle' har; de beskriver indgående de forskellige modeller og typer og at to af 'de smarte' piger fra parallelklassen fik den knæhøje model, og så vil alle andre også have dem.

Marie: *”De blev populære, fordi alle mulige går med dem”*

Tine: *”Jeg vil kun have de ankelhøje, for dem kan jeg bedst lide. Der er noget tøj, som mange af pigerne i klassen går med. Fx en stribet trøje, som jeg har på nu. Jeg går også i dem, men det er fordi jeg synes, de er pæne”*

Drengene indvender, at den hættetrøje hun har på, *”den har alle pigerne også”*. Tine retter dem – der er kun en enkelt anden pige, som har den. Hun oplever, at hun vælger tøj på baggrund af sin egen smag; hun træffer individuelle valg som ikke hænger sammen med andres valg eller modetendenser. Ligesom drengene ikke mener, at fodbolden og klubsiftet er inspireret af andet end personlige valg.

Individualiteten er også *”sej”* at udtrykke gennem tøjet. Signe fra Skole 4 siger i forlængelse af elevgruppens snak om smart tøj:

”Det er sejt at have sin egen stil – at man ikke er som alle de andre. Man skal ikke kopiere de andre. Det er fedt, hvis mange kan lide ens stil, men det er ikke fedt, hvis alle går i det samme tøj”.

Børnene oplever, at der er grænser og koder for adfærd og udseende, som de forholder sig til. Det afgørende er imidlertid at kunne demonstrere individualitet indenfor rammerne og at mestre koderne således, at man udviser selvstændighed og individuel dømmekraft. Man skal være noget særligt.

Den uundværlige mobiltelefon

En ting som børnene sætter stor pris på og som har betydning i deres sociale liv, er deres mobiltelefon. 91 % af børnene i 5. klasse har en, og knap 8 ud af 10 bruger den i en normal uge til at SMS'e og MMS'e. Eleverne i to af fokusgrupperne tror, at man godt kan være udenfor, hvis ikke man har en – og man skal have den 'rigtige'. På Skole 2 mener de ikke, at man kan blive populær ved at have en mobil, men man kan godt føle sig udenfor, hvis ikke man har en:

Tine: *”Jeg var en af de sidste, som fik mobil. Og jeg følte mig meget udenfor, fordi alle de andre snakkede om deres og om SMS'er. Først fik jeg en gammel en, men nu får jeg snart en ny smart klap-mobil, så er jeg mere med.”*

Nikolaj: *"Jeg fik en klap-telefon i julegave. Før var jeg lidt jaloux på de andre, som havde en smart mobil."*

Marie: *"Men folk får hele tiden nye, så man kan ikke blære sig med sin."*

Dette problem kender de godt på Skole 4. Anders som egentlig ikke synes, at det er vigtigt at have en sej mobiltelefon siger:

"Men jeg ville da gerne have en rigtig sej en, så andre kunne sige 'Ej, hvor er den sej' og se op til mig."

Amalie fortæller om en pige, som fik en ny mobil og så blev rigtig ked af det, fordi hun havde troet at hendes ville være den smarteste, og andre *"fik bare lynhurtigt nyere mobiler, som kunne mere end hendes"*. Glæden ved at have det nyeste og smarteste er kort. Signe synes, at hendes mobil er *"pinlig"* fordi den er to år gammel.

I børnenes sociale verden skal mobiltelefonerne helst skiftes ud ret ofte, så de kan være med på de nyeste funktioner og udviklinger. En smart mobil er en ny mobil og en smart mobil er vigtig for at kunne være med i det sociale liv, som foregår via SMS, MMS, videoer og telefonsamtaler.

Opsamling

Venner betyder meget for børn i 5. klasse og næsten alle har gode venner. Gode venner eller veninder er vigtige, fordi de er gode at snakke med, fordi de respekterer en, og fordi børnene laver ting med dem. Tiden med vennerne bliver, ligesom fritiden generelt, både brugt på sport, lege og socialt samvær og på computerspil og fjernsyn. Informationsteknologisk udstyr er en selvfølgelig del af børnenes hverdag og af deres fritidsliv og sociale fællesskaber.

Børnene mener, at det er andres personlighed og væremåde, som afgør om de er populære og socialt inkluderede. Samtidig er der imidlertid en tendens til, at de, der føler sig sikre på deres popularitet, også går mere op i deres udseende og ser ud på en 'rigtig måde'.

Børnene føler ikke, at man kan vurdere andre på deres udseende, men det spiller alligevel ind på det sociale liv børnene imellem. Deres fællesskaber har bestemte afgrænsninger for acceptabel adfærd og fremtoning, hvoraf nogle knytter sig til børnenes ydre fremtoning og forbrug. Børnene oplever ikke disse som et eksplicit pres, men de udgrænser alligevel nogle.

Det er afgørende for de interviewede børn at kunne udvise selvstændighed og individualitet indenfor disse rammer – at være noget særligt.

Metode-appendiks

Kvantitativ dataindsamling

Børnerådet har i en årrække lavet kvantitative undersøgelser med børn som respondenter. Denne undersøgelse er den første i et nyetableret Børne- og Ungepanel, som består af 1078 elever fra 51 5.klasser fra folke- og privatskoler i hele Danmark. Børnerådet følger klasserne til og med 7. klasse.

Panelklasserne er udtrukket af Danmarks Pædagogiske Universitet ved simpel tilfældig stikprøve.

Børne- og Ungepanelet har i efteråret 2006 besvaret et elektronisk spørgeskema over internettet om dem selv og deres hverdag. Hver elev har logget sig ind på skemaet med et personligt brugernavn og password, således at det kun er muligt at svare én gang. Børnerådet kan ikke identificere de enkelte elever, og besvarelsen er fuldstændig anonym.

Spørgeskemaets kvalitet og relevans er sikret ved indledende fokusgruppeinterview med 6 5.klasseelever og en pilot-prøvning af skemaet i en hel 5. klasse.

Statistiske test

Panelets spørgeskemabesvarelser er bearbejdet statistisk.

Alle sammenhænge er χ^2 -, Λ - eller LSD-testet. Kun signifikante sammenhænge ($p < 0,05$) er medtaget.

Bortfald og repræsentativitet

1010 af panelets børn har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en tilfredsstillende svarprocent på 93 %, hvormed repræsentativiteten er sikret.

En nærmere undersøgelse har dog vist, at der i vores analyseudvalg er lidt flere børn, som bor sammen med begge deres forældre (73 %), end der er i populationen (68 %) af danske børn mellem 10 og 12 år. Vi har ikke kunnet finde nogen forskelle i børnenes trivsel og hverdagsliv, hvor det var det at bo i en kernefamilie, som udgjorde skillelinjen. Denne overrepræsentation af "kernefamilie-børn" har derfor ikke stor betydning.

Der er ikke signifikant forskel på kønsfordelingen i population og stikprøve.

Det har ikke været muligt at finde registerdata for danske børns etniske baggrund, hvorfor der er ikke er undersøgt om der er forskel på population og stikprøve her.

Ud af de 1010 børn, der har svaret, er der en del som har undladt at svare på nogle af spørgsmålene. Om de ikke har gidet, om de har overset dem, eller om de simpelthen ikke har haft lyst til at svare på de specifikke spørgsmål, kan vi ikke vide noget om.

Der er dog et forholdsvis stort partielt bortfald (mellem 100 og 170 dataindivider) på

spørgsmålene om familielivet, skolelivet og forholdet til venner – som er placeret ret sent i det temmelig lange spørgeskema og som samtidig kan berøre følsomme emner.

Det har ikke været muligt at finde nogen systematik i forhold til køn, familietype og etnicitet i bortfaldet på de enkelte spørgsmål, og det skævrider således ikke analysen.

Kvalitativ dataindsamling

Efter behandlingen af de kvantitative data, er der med udgangspunkt heri foretaget fire kvalitative fokusgruppeinterviews med 5.klasseelever fra fire forskellige skoler, som alle er med i Børne- og Ungepanelet. Alle elevgrupperne bestod af 2 drenge og 2 piger. Der er to skoler fra København, én fra en større provinsby og en land-skole. Eleverne var udvalgt af klassernes lærere.

På Skole 1 snakkede vi med Sille, Ann, Tobias og Viktor. Ann er 10 år, de andre er 11 år.

På Skole 2 snakkede vi med Tine, Marie, Jens og Nikolaj, som alle er 11 år.

På Skole 3 snakkede vi med Søren, Felix, Sabina og Line – alle er 11 år.

På Skole 4 snakkede vi med Anders, Oliver, Signe og Amalie. Oliver er 12 år, de andre 11 år.

Alle informanter er anonymiserede.

To af informanterne har en anden etnisk baggrund end dansk.

Interviewene varede ca. 1 time og var alle semistrukturerede.

Interviewene fokuserede på børnenes familieliv og det sociale liv børnene imellem.

Tidligere Børne- og Ungepaneler

Børnerådet har siden 1998 haft tilknyttet skiftende paneler af børn eller unge.

Fra 1998-2000 bestod panelet af en række klasser, som vi fulgte fra de gik i 5. til de gik ud af 6. klasse.

Fra 2000-2003 bestod panelet af klasser, som vi fulgte mens de gik i 5., 6. og 7.klasse.

Fra 2003-2006 fulgte vi klasser, mens de gik i 7., 8. og 9.klasse.

Den allerførste undersøgelse i Børnerådets første panel handlede også om 5. klasseelever og deres selvbeskrivelser og hverdag – den hedder ”På sporet af 5.klasse” og kan downloades fra Børnerådets hjemmeside www.brd.dk. Her findes ligeledes rapporter om en række andre emner, som panelerne har belyst igennem årene.

Appendiks om mobning

Vi har i denne spørgeskemaundersøgelse også spurgt til 5.klasseelevernes oplevelser med mobning. Vi ønskede et overblik over omfanget og karakteren i anledning af Børnerådets involvering i en række aktiviteter, der har til formål at komme mobningen blandt danske børn til livs.

Det følgende gør kort status over mobningen i 5.klasse.

Hvert ottende barn i 5. klasse mobbet

12 % af børnene i 5. klasse føler, at de er blevet mobbet i løbet af måneden op til besvarelsen af spørgeskemaet – 1 % hver dag, 2 % flere gange om ugen og 9 % 1-3 gange om måneden.

De børn, der bliver mobbet, føler sig i højere grad end andre ensomme, er ikke glade for skolen, og synes ikke, at de lærer noget i skolen.

Omfanget af problemet ligger dermed på linje med tidligere undersøgelser i Børne- & Ungepanelet (7. klasse i 2004, 9. klasse i 2006). Dog kan det se ud til, at færre elever end tidligere oplever massiv mobning i skolen. I 2004 oplyste godt 5 % af eleverne i panelet, at de blev mobbet flere gange om ugen. Dette tal er nu faldet til ca. 3 %. Børnerådet håber, at dette er udtryk for en permanent virkning af indsatsen mod mobning, der nu har stået på i en årrække.

13 % har oplevet mobning gennem mobiltelefonen

13 % af børnene i 5. klasse har prøvet at blive mobbet gennem mobiltelefonen (både SMS, MMS og opkald). I 2004 oplyste under 5 % af eleverne i panelet (7. klasse) at de havde oplevet mobning gennem SMS. Der kan dermed nu konstateres en ret betydelig stigning i omfanget af dette særlige problem.

Digital mobning har den særligt ubehagelige karakter, at ofret har meget svært ved at undslippe den. Den kan foregå hvor som helst og når som helst, og ofret udelukker sig selv yderligere fra fællesskabet ved at slukke for telefonen. Problemet mobning er ikke opstået som følge af dette nye medie, men mobning har så gode vilkår her, at området må følges med stor opmærksomhed.

Børn, der bliver mobbet, efterlyser lærerinvolvering – ikke regler

Der er regler om mobning på 81 % af børnenes skoler, ingen regler på 6 % og 14 % af eleverne svarer, at de ikke ved, om der er det. 72 % af eleverne synes, at der skal være klare regler. De børn der bliver mobbet, efterlyser ikke regler mere end de andre. Til gengæld er der flere af dem, hvis skoler allerede har regler (79 %), som synes, at det er en god ide.

77 % oplever, at deres lærere gør noget for at stoppe mobning, 10 % gør ikke og 13 % ved ikke om de gør. 31 % af børnene mener da også, at lærerne skal gøre mere for at stoppe mob-

ning, og her skiller gruppen af børn, som er blevet mobbet, sig ud – 51 % af dem vil gerne have, at deres lærere gør mere, hvor kun 29 % af de ikke-mobbete børn mener, at lærere skal gøre mere.

Børnerådet finder det nedslående, at næsten hver fjerde elev ingen klar oplevelse har af deres lærers indsats mod problemet. Det understreger, at der fortsat er behov for en styrkelse af lærernes profil og indsatsen inden for klassens rammer.